

E sorok írásakor volt kereken 55 esztendeje annak, hogy a Magyar Posta-vezérigazgatóság a Tanácsok Országos Gyűlése (ami a mai Országgyűlésnek felel meg) emlékére öt értékből álló alkalmi bélyegsort bocsátott ki, amelynek kezdő és záró értékén a nemzetközi proletariátus két nagy vezére: Marx és Engels, közbeneső értékein pedig négy évszázadra visszamenően a köznépi ügyének (res publicának) kiemelkedő magyar harcosai Petőfi Sándor, Martinovics Ignác és Dózsa György arcképe, s valamennyi címleten keretfelíratként az előbbi nevekkel fémjelzett társadalompolitikai célokat magáénak valló új politikai hatalom neve: Magyar Tanácsköztársaság látható (alkotmányában egyébként Magyarországi Tanácsköztársaság).

E bélyegsornak igen széles körű politikai visszhangja támadt. A megjelenését megelőző közel 70 éves időszakban, amióta bélyeget használtak, hasonló politikai visszhang bélyeg körül nem ismeretes, jóllehet nem ez volt az első eset, hogy bélyeg kiadása politikai ügyvé vált. E nagy visszhang szükségszerűen figyelmünket a politika és a bélyeg kapcsolódására irányítja.

A bélyeg és a politika összekapcsolódása nem újkeletű. A bélyeg tulajdonképpen megszületése pillanatától kezdve a kibocsátó ország politikai arculatát kifejező címke is, azon eredeti funkciója mellett, hogy postai küldemények díjának lerovására szolgál. Gondoljunk csak arra, hogy a világ első bélyegei az 1840. május 6-án kiadott 1 és 2 pennys angol bélyegeken a brit birodalom akkori uralkodójának, Viktória királynőnek arcképe látható. Ezt a példát követi azután a többi bélyegkibocsátó monarchia és a kevés számú polgári berendezkedésű köztársaság is, amikor bélyegeire — néhány kivételtől eltekintve — az uralkodó arcképét vagy a politikai hatalom egyéb szimbólumait (címerét, jelképét stb.) nyomtatja. E tekintetben tehát nem szokatlan jelenség az, hogy a bélyegei kibocsátásakor a Magyarországi Tanácsköztársaság is politikai tartalmat ad e kis díjjegyeknek.

Miben kell akkor keresnünk e nagy politikai visszhang okát? A válasz csak az lehet, hogy e bélyegek politikai mondanivalója lényegesen — mert lényegében — különbözött a Magyarországon és (azt is mondhatjuk, hogy) a világon eddig az időpontig kiadott valamennyi bélyeg politikai mondanivalójától és ennek megfogalmazási módjától.

A „Magyar Tanácsköztársasági Arcképek” — ahogy a bélyegsort ma nevezzük — új államhatalom, a proletárállam bélyegei, a világon az első „kommunista postabélyegek” voltak. (Az oroszországi szovjethatalom — mint-hogy a postát ingyenessé tette — az első években nem adott ki postabélyegeket.) Ez már önmagában is rendkívül feltűnő volt, amit aláhúzott egyrészt a bélyegek mondanivalója, másrészt külső megjelenése.

A bélyegek politikai mondanivalója egyértelmű: az új államhatalom Dózsa, Martinovics és Petőfi eszméi örökösének és megvalósítójának tekinti magát,

s e célját a társadalmi problémák megoldásának Marx és Engels által megjelölt módján, a proletárforradalom útján kívánja elérni.

Ez a két körülmény vezetett ahhoz, hogy az említett arképes bélyegek megjelenésére országhatárainkon belül és azokon kívül is felfigyeltek, és pedig nemcsak a bélyeggyűjtők, hanem annál sokkal szélesebb körök.

A spekulánsok érdeklődése magyarázza azt a nagy bélyegvásárlási lázat, amit ezek a bélyegek okoztak. A proletárdiktatúra megdöntése után az ellenforradalom e bélyegekkel szemben életbe léptetett intézkedéseit pedig a politikusok aggodalma indokolja. Következésképpen e bélyegekre nem szabad csak mint bélyegekre tekintenünk. E kis papírdarabkáiban, és azokkal kapcsolatosan, a politika soha olyan kifejezetten nem nyilatkozott meg sem 1919 előtt, sem azóta.

Ha átlapozzuk a bélyeg-világkatalógusok azon lapjait, amelyek az 1919—1920. évi bélyegkiadásokat ismertetik, meggyőződhetünk arról, hogy ezekben az években Európában soha nem látott bélyegspekuláció bontakozott ki, ami a spekulációs célú bélyegkiadásoktól kezdődően a bélyegek spekulatív felhalmozásáig minden lehetőséget igyekezett kihasználni. Elég, ha példaként említjük, hogy az ún. népszavazásos területeken működő nemzetközi bizottságok, különféle katonai intervenciók vezetői, a legkülönbélebb szakadár politikai körök Európa minden csücskében legsürgősebb teendőjüknek tartották saját bélyegek kiadását. E spekulatív bélyegkiadásokat pedig az tette lehetővé és kifizetődővé, hogy e körök reálisan számolhattak azzal, hogy kibocsátott bélyegek az adott körülmények között vevőkre találnak, s valóban: abban az időben egyesek ma szinte elképzelhetetlen összegben fektették pénzüket e bélyegbe.

A „Magyar Tanácsköztársasági Arképek” bélyegsor kibocsátása e spekulációs hullám kezdetén történt, mégis teljes szélességében és változatoságában kibontakozott a vele kapcsolatos bélyegspekuláció.

Ezzel összefüggésben két körülményre hívjuk fel a figyelmet. Az egyik, hogy a Magyarországi Tanácsköztársaság illetékes szervei — egyrészt tiszta céljaiktól vezéreltetve, másrészt az osztályharc részeként felfogva — nyomban intézkedéseket tettek a bélyegspekuláció megfékezésére. A másik, hogy a Tanácsköztársaság megdöntése után hatalomra került ellenforradalmi rendszer maga is azonnal spekulációs külföldi üzletekbe kezdett e bélyegeknél a saját birtokába jutott részével, jóllehet hazai intézkedéseiben mindent elkövetett annak érdekében, hogy e bélyegeket törölje az emberek tudatából, és még eljárás is indított e bélyegek alkotói ellen.

Szeretném felhívni az olvasó figyelmét arra az összefüggésre, hogy a postaszolgálat mindenkor igazodott a társadalom irányítása és megszervezése szükségleteihez. E szükségleteknek megfelelően alakította ki saját szervezetét. Ezt a postaszolgálat fejlődését feldolgozó monográfiák egyértelműen igazolják. Az eddigi ilyen irányú tanulmányok az egyes országok politikai irányítása és „polgári” élete szervezettségét és az ehhez igazodó postaszolgálat megszervezését tették vizsgálatuk tárgyává. A fentebbi megállapítás azonban igaz a katonai szervezet és az ehhez igazodó postaszolgálatra is. Ez a könyv jól jellemzi, hogy a táborig posták mozgása hogyan igazodott a politikai és a katonapolitikai helyzet alakulásához. Érdekesítő élményt nyújt a Vörös Hadsereg harcainak a postaszolgálat szemszögéből történő áttekintése és nyomon követése. A szerző műve bélyegkiadásunk és katonai postaügyünk dicső 133 napját alapos munkával felkutatva és feldolgozva, új színnel gazdagítja a Tanács-

köztársaság történetét. E tárgykörrel a forrásmunkák között közölt kisebb-nagyobb írásoktól eltekintve csak a Magyar bélyegek monográfiájának IV. kötete foglalkozik. A Monográfia a bélyegek kiadására ugyan elég széles körű ismereteket ad, kutatásai és nem utolsósorban saját gyűjtése alapján a szerző azonban ezeket az ismereteket új elemekkel bővítette. Pl. egyes spekulációs kiadványok hamisítványjellegét tárta fel (hadsereg-főparancsnoki emléklap, a lévai lebélyegzések stb.).

A könyv egyidejűleg több fontos célnak is eleget tesz: érdekes ismereteket nyújt a Tanácsköztársaság iránt érdeklődő olvasóknak; széles körű szakmai ismereteket ad a bélyeggyűjtőknek, akik számára minden új filatéliai ismeretnek fokozott jelentősége van; érdekes kötetel gazdagítja az eredeti dokumentumokat reprodukáló úgynevezett levéltári irodalmunkat is.

Surányi László könyve pártos írás. Ezt azért kell külön említenem, mert az e tárgykörrel foglalkozó eddigi írások vagy az ellenséges oldal íróinak tollából, vagy — jobb esetben — polgári, „objektív” szerzőktől jelentek meg.

Ezzel a gondolatokkal ajánlom az olvasónak a kezében tartott könyvet.

Sóky Dezső